

Людмила Саванець,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародного права та
міграційної політики Західноукраїнського
національного університету
ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-0051-8905>

ДОВІРЕНІСТЬ ТА ДОГОВІР ДОРУЧЕННЯ: ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

У статті здійснюється порівняльно-правовий аналіз довіреності та договору доручення як забезпечувальних інструментів відносин представницького характеру. Вивчаються різні аспекти співвідношення договору доручення та довіреності. Особливу увагу приділяється дослідженню перспектив оформлення довіреності у вигляді електронного документа.

Ключові слова: договір доручення, довіреність, добровільне представництво, фідучіарні правочини, представник, довіритель.

Саванець Л.

Довіреність и договір поручення: сравнительно-правовой анализ.

В статті здійснюється порівняльно-правовий аналіз довіреності та договору поручення як забезпечувальних інструментів відносин представницького характеру. Вивчаються різні аспекти співвідношення договору поручення та довіреності. Особливу увагу приділяється дослідженню перспектив оформлення довіреності в електронній формі.

Ключевые слова: договор поручения, доверенность, добровольное представительство, фидуциарные сделки, представитель, доверитель.

Savanets L.

Power of attorney and contract of agency: comparative legal analysis

The article carries out a comparative legal analysis of the power of attorney and the contract of agency as security tools for representative relations. Various aspects of the relationship between the power of attorney and the contract of agency are studied. Particular attention is paid to the study of the possibility of issuing a power of attorney in electronic form.

The power of attorney and the contract of agency as legal means of implementing the relationship of representation, have much in common, however, their identification is unacceptable.

The contract of agency and the power of attorney issued on its basis - constitute a special legal structure, the elements of which are closely related and interact.

The main differences between contract of agency and the power of attorney are as follows. The contract of agency can be concluded both orally and in writing. The form of power of attorney is always written. According to the functional criterion, the contract of agency is designed to regulate the relationship between the representative and the principal, while the power of attorney - to inform a third party - the party to the transaction about the powers of the representative. The contract of agency can be both fixed-term and indefinite, i.e., valid for an indefinite period. As a general rule, a power of attorney cannot be indefinite. The grounds for termination of the contract of agency and power of attorney are also excellent.

The basis of the relationship of contractual representation is the contract. Thus, the power of attorney acts only as a means of external legitimation of the representative before the third parties, fixes his authority to perform legally significant actions on behalf of the person he represents.

Modern challenges of digitalization, the conclusion of a large number of contracts on the Internet makes it necessary to introduce legal instruments that would ensure the efficiency of such contractual relations, simplification and facilitation of civil turnover. The possibility of issuing an electronic power of attorney could be an effective solution to this problem.

Keywords: contract of agency, power of attorney, voluntary representation, fiduciary transactions, representative, principal.

Постановка проблеми. Стрімкий розвиток цивільного обороту в умовах сьогодення зумовлює виникнення представницьких відносин, заснованих на договірній основі. Все частіше фізичні та юридичні особи, через певні суб'єктивні або об'єктивні причини, змушені звертатися за допомогою до представника, котрий в силу наділених повноважень вчиняє певні юридичні дії від імені особи, яку представляє, в результаті чого у довірителя виникають, змінюються або припиняються цивільні права та обов'язки. Зазначене обумовлює зростання уваги до договірного представництва як з боку учасників цивільних правовідносин, так і науковців. Важливим є питання співвідношення довіреності та договору доручення, з'ясування їх місця і ролі у відносинах договірного посередництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. З'ясуванню правової природи довіреності, договору доручення, їх співвідношення присв'ячували власні дослідження як вітчизняні, так і зарубіжні науковці, зокрема: Д. В. Балабан, В. Л. Гранін, Л. Д. Дмитренко, П. Н. Дурнева, В. В. Заборовський, Л. А. Колганова, Д. Б. Коротков, О. В. Полтавський, Н. А. Степанова, В. В. Цюра, Н. В. Федорченко та інші.

Мета статті – порівняльно-правовий аналіз довіреності та договору доручення у контексті реалізації договірного представництва, з'ясування їх співвідношення, місця та ролі у цих правовідносинах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Договір доручення і довіреності належать до добровільного представництва із фидуціарним характером. Саме довірчий характер виступає загальною особливістю будь-яких представницьких відносин [1, с. 792]. Як зазначається у літературі, фидуціарні правочини мають особливі особисті конфіденційні відносини між сторонами, що визначають будь-яку угоду як фидуціарну. Традиційно особлива довіра між сторонами пов'язана з таким критерієм, як наявність права на односторонню відмову в здійсненні угоди у разі втрати довірчого посередництва між сторонами, зокрема, у відносинах представництва. Проте, якщо сторони скористалися можливістю передбачити в угоді право на односторонню відмову в його виконанні, то це не робить такий договір фидуціарним [2, с. 98].

Незважаючи на те, що як і договір доручення, так і довіреність, є забезпечувальними інструментами відносин представницького характеру, неможливим було б їх уподібнення за змістом і суттю. Як справедливо відзначається у літературі, довіреність і договір доручення, хоч і належать до правочинів одного виду (укладені з метою делегування прав), але через певні специфічні особливості не є тотожними. Довіреність – це акт для відображення представництва, а договір доручення передбачає зобов'язання із виконання певних дій повіреним на користь довірителя за його кошти [3].

Оскільки за договором доручення дії вчиняються однією стороною від імені іншої, даний договір опосередковує відносини представництва, і на нього, окрім глави 68 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) (ст. 1000-1010) поширюються також відповідні положення глави 17 ЦК України (ст. ст. 237-243).

Договір доручення і довіреність, що видається на його основі, є виявом спеціального правового механізму, за яким, спочатку між сторонами укладається договір доручення, а опісля довіритель особисто видає повіреному довіреність, яка закріплює його повноваження у взаємовідносинах із третіми особами [4, с. 297].

У правовій доктрині сформувалося два підходи до розуміння сутності довіреності. Відповідно до одного із них, довіреність виступає лише засобом фіксації повноважень представника перед третіми особами, формою його зовнішньої легітимації на вчинення правочину від імені особи, яку представляють, інструментом встановлення характеру і меж повноважень, наданих особою, яку представляють, представнику [5, с. 97; 6, с. 368; 7, с. 233]. Дослідниця Н. А. Степанова відзначає, що довіреність як односторонній правочин є складним юридичним складом, який включає в себе волю довірителя, письмову форму закріплення повноважень, і надання їх повіреному або третім особам [8, с. 13].

Інший підхід ґрунтується на твердженні про те, що довіреність може адресуватись або представнику, або третій особі з однаковими наслідками, оскільки в кожному з цих випадків представник набуває повноваження, тобто легітимізується. У зв'язку з цим неправильно є точка зору, згідно з якою довіреність повинна адресуватись тільки представнику, помилковою є й думка, що довіреність необхідно направляти тільки третій особі, або одночасно представнику і третій особі [9, с. 21]. Як справедливо відзначає В. В. Цюра, найбільш правильним є направлення довіреності і представнику, і третій особі. Це дасть змогу унеможливити від можливих негативних наслідків у разі, якщо одна зі сторін зовнішнього відношення представництва не знатиме про повноваження загалом, або ж про якісь конкретні повноваження зокрема [10, с. 76].

Ряд авторів в якості підстави виникнення договірного представництва називають довіреність [11, с. 15; 12, с. 14; 13, с. 25]. Дана точка зору видається спірною, оскільки не враховує різниці між підставою виникнення представництва і відповідних повноважень представника, і способом зовнішнього вираження цих повноважень.

Зміст представництва, як правовідношення, становлять сукупність суб'єктивних прав і обов'язків його сторін. Враховуючи те, що повноваження є суб'єктивним правом однієї особи здійснювати юридично значимі дії від імені іншої особи, то його слід визнати структурним елементом правовідносин представництва. Оскільки правовідносини вважаються таким тільки в сукупності усіх їх елементів, то підстави їх виникнення необхідно визнавати і одночасно підставами виникнення його структурних елементів, зокрема повноваження [14]. Зважаючи на викладене, доходимо висновку, що підставою виникнення відносин договірної представництва є договір. Довіреність при цьому виступає лише засобом зовнішньої легітимації представника перед третіми особами, фіксує його повноваження на вчинення юридично значущих дій від імені особи, яку він представляє.

Таким чином, підставою виникнення правовідносин договірної представництва виступає договір, а довіреність є лише способом зовнішнього вираження повноваження представника перед третіми особами.

Представництво за довіреністю може ґрунтуватися на різних підставах. Основою видачі довіреності виступає не лише договір, а і акт органу юридичної особи, зокрема рішення загальних зборів товариства з обмеженою відповідальністю або акціонерного товариства про створення філії або представництва й призначення керівників цих структурних підрозділів, яким видається довіреність; рішення правління про вповноваження члена правління виступати від імені юридичної особи, який діятиме на підставі довіреності; видача довіреностей керівником юридичної особи працівникові на здійснення тих чи інших дій від імені юридичної особи [15, с. 69].

Погоджуємося із думкою Л. А. Колганової, що договір доручення не може бути «оформленим» довіреністю, яка є одностороннім правочином. Неприпустимим є пред'явлення до договору доручення вимог, що існують для довіреності. З іншої сторони, довіреність не завжди виступає доказом існування договору доручення, вона може видаватися представнику і в силу, наприклад, укладеного між сторонами трудового договору [4, с. 305].

Зважаючи на те, що договір доручення є двостороннім правочином, його укладення, а звідси і виникнення представницьких відносин, відбувається за взаємним волевиявленням сторін. Передання повноважень за довіреністю, за відсутності письмового договору, не зумовлює виникнення обов'язків для представника.

Основні відмінності довіреності та договору доручення полягають у наступному. Договір доручення, як підстава виникнення правовідносин представництва, є двостороннім правочином, зміст якого виявляється у згоді довірителя передати належний йому обсяг прав іншій особі, для досягнення певного правового результату, з одного боку, та згода особи на виконання юридичних дій від імені та в інтересах довірителя, для настання бажаного результату, з іншого боку. Довіреність – це передусім односторонній правочин. Як документ вона виступає доказом для третіх осіб, підтверджуючим повноваження представника на здійснення юридичних дій від імені особи, яку він представляє, та обсяг цих повноважень. Довіреність відіграє роль правофіксуючого документу, який найбільш лаконічно відображає суть дій, право на вчинення яких належить представнику для досягнення мети її видачі.

Довіреність і договір доручення відрізняються за критерієм форми існування. Відповідно до ч. 3 ст. 244 ЦК України довіреністю є письмовий документ, що видається однією особою іншій, для представництва перед третіми особами. Із зазначеного випливає імперативно встановлена письмова форма довіреності. Стосовно договору доручення, то його обов'язкова письмова форма не визначена. На думку Н. В. Федорченко, законодавець не випадково залишив таку досить велику можливість для укладення договору доручення в усній формі. Адже, необхідність у допомозі з надання тих чи інших юридичних дій (особливо між громадянами) може виникнути раптово, коли їм не до складання документів [16, с. 151].

Однак, як слушно зауважує В. В. Цюра, навіть укладення договору доручення в усній формі не дає змогу говорити про те, що ці відносини виникають без будь-якого документального, юридично значимого підтвердження. Зокрема, обов'язковим документом, який довіритель повинен видати повіреному за договором доручення, є довіреність. Важливо відзначити, що довіреність насамперед видається для поінформованості третіх осіб, тобто для того, щоб вони могли переконатись, що дійсно конкретна особа уповноважена від імені довірителя виконувати чітко визначені у ній юридичні дії та вчиняти правочини [10, с. 76].

На сьогодні доволі актуальним є питання можливості видання довіреності у електронній формі. Гострота проблематики зумовлена по-перше, викликами сучасної діджиталізації, та спрощення і полегшення цивільного обороту, а по-друге, програмою уряду стосовно переведення різних послуг в цифрову площину. Планується одночасне функціонування електронних довіреностей із їхніми паперовими версіями у формі

PDF-файлу з електронним підписом нотаріуса. У такому випадку зникне необхідність фізичного передання довіреності поштою або кур'єром, якщо представник та довіритель знаходяться територіально віддалено один від одного. Електронну довіреність можна буде відправити на електронну пошту або в месенджер, що істотно спростить представницькі відносини. До того ж, електронні довіреності будуть більш надійними, ніж паперові. Передбачається, що при особливо ризикованих операціях довіреності прийматимуться тільки в електронній формі з одночасною їх перевіркою в державному реєстрі, та належною ідентифікацією підпису органу, який її посвідчив [17].

Варто констатувати, що в умовах сьогодення велика кількість договорів укладається у мережі Інтернет. Забезпечити оперативність зазначених договірних відносин, на нашу думку, дозволить використання суб'єктами електронного взаємодії електронних документів. Разом із тим, сформований порядок наділення представника повноваженнями шляхом оформлення довіреності не відповідає вимозі сучасного цивільно-правового обороту у віртуальному середовищі. Вважаємо, що ефективним вирішенням зазначеної проблематики могла б стати можливість оформлення довіреності у вигляді електронного документа. При цьому, поряд з законодавчо встановленими обов'язковими реквізитами довіреності, укладеної в простій письмовій формі, її обов'язковим реквізитом був би електронний підпис. Відсутність такого електронного підпису позбавляла б довіреність, оформлену у вигляді електронного документа, юридичної сили. Функцією цього електронного підпису виступатиме гарантування достовірності електронної довіреності. Здатність електронної довіреності забезпечити чітку ідентифікацію особи, яка її підписала, з одночасним наділенням представника відповідними повноваженнями, надасть можливість виступити їй альтернативою нотаріально посвідченої довіреності. Будь-який несанкціонований, протиправний вплив на електронний документ, що містить електронний підпис, зміна його форми, зумовить втрату таким документом його юридичної сили.

Отже, на противагу довіреності, яка існує виключно в письмовій, а в передбачених законом випадках – і в нотаріально посвідченій формах, договір доручення може існувати навіть в усній формі.

За функціональним критерієм відмінності між довіреністю та договором доручення полягають у наступному. Договір доручення покликаний врегулювати відносини між повіреним та довірителем. Результат домовленості сторони відображають у повноваженнях представника, зазначених у договорі та/або довіреності. Договір доручення є консенсуальним, оскільки вважається укладеним з моменту досягнення згоди сторін, та оплатним, якщо інше не передбачено договором або законом. Даний правочин належить до двосторонніх, взаємозобов'язуючих, оскільки обов'язки покладаються як на довірителя, так і на повіреного. Сторонами цього договору можуть бути фізичні і юридичні особи, при цьому фізичні повністю дієздатні, а юридичні особи, які за загальним правилом мають універсальну правоздатність, визначають повіреного – особу, з відповідною ліцензією, наприклад у сфері обігу цінних паперів [18, с. 138].

На противагу цьому довіреність виконує інформаційну функцію щодо третьої особи – учасника правочину. Саме зі змісту довіреності третя особа переважно дізнається про зміст, обсяг, строк та особливості повноважень представника. Разом з тим, довіреність виконує і фіксує функцію, бо як матеріальний носій відображає дійсний стан відносин між довірителем і повіреним. Крім того, довіреність видають зазвичай на конкретний строк, тому в Єдиному реєстрі довіреностей можна легко перевірити актуальність повноважень представника на момент вчинення ним дій.

Виходячи із положень ст. 1001 ЦК України, відповідно до якої договором доручення може бути визначений строк, протягом якого повірений має право діяти від імені довірителя, договір доручення може мати як строковий, так і безстроковий характер. Довіреність же, за загальним правилом, не може бути безстроковою. І хоча законодавець у ч. 1 ст. 247 ЦК України і визначає правило, згідно із яким, якщо строк довіреності не встановлений, вона зберігає чинність до припинення її дії, проте, у наказі Міністерства юстиції України «Про затвердження форм реєстру для реєстрації заповітів і довіреностей, що прирівнюються до нотаріально посвідчених, посвідчувальних написів на них та зразків цих документів» від 31.10.2006 № 83/5 (додатки 10-15) передбачені строк дії довіреності і вказівка на дату, до якої є дійсною видана довіреність.

Відмінності також існують і стосовно підстав припинення договору доручення та довіреності. Договір доручення припиняється на загальних підставах припинення договору, а також у разі: 1) відмови довірителя або повіреного від договору; 2) визнання довірителя або повіреного недієздатним, обмеження його цивільної дієздатності або визнання безвісно відсутнім; 3) смерті довірителя або повіреного. Довіритель або повірений мають право відмовитися від договору доручення у будь-який час.

Представництво за довіреністю припиняється у разі: 1) закінчення строку довіреності; 2) скасування довіреності особою, яка її видала; 3) відмови представника від вчинення дій, що були визначені довіреністю; 4) припинення юридичної особи, яка видала довіреність; 5) припинення юридичної особи, якій видана довіреність; 6) смерті особи, яка видала довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності; 7) смерті особи, якій видана довіреність, оголошення її померлою, визнання її недієздатною або безвісно відсутньою, обмеження її цивільної дієздатності.

Однією із проблем договірної представництва, які виникають на практиці є наявність розбіжностей у договорі доручення, укладеного у письмовій формі, і довіреності. У такій ситуації пріоритет належить довіреності, адже, третім особам, вступаючим у взаємовідносини із представником швидше за все не відомо змісту договору доручення [4, с.305]. Деякі із науковців зазначають, що довіреності належить пріоритет тільки у правовідносинах між представником та третьою особою. Якщо ж відмінності стосуються взаємовідносин повіреного та довірителя, то безумовна перевага за договором доручення [19, с.284].

Договірне представництво включає в себе дві групи відносин: внутрішні правовідносини, що виникають при взаємному узгодженні волі довірителя і представника, а також зовнішні правовідносини, зумовлені реалізацією представником своїх повноважень перед третьою особою від імені довірителя [20, с.212]. Враховуючи цю складну юридичну природу відносин представництва, варто підкреслити факт їхньої взаємозалежності: існування одних обумовлює існування інших. Таким чином, ми не можемо говорити про те, що довіреність має значення лише для третіх осіб. Оскільки у разі виникнення конфлікту саме довіреність, а точніше зміст цього документа, в якому визначені повноваження представника, допомагає вирішити спір й відновити порушені права, та притягнути до відповідальності винних учасників представницьких правовідносин [10, с.76].

Довіреність не може сприйматись абсолютно відокремленою від договору доручення. З цього приводу І.В. Спасибо-Фатєєва зазначала, що договір укладається між двома особами і врегулює всі відносини між ними. Це зручно як для сторін договору, так і для третіх осіб, з якими повірений вступає у відносини на виконання наданого йому доручення. Сторони перебувають у спокої стосовно нерозголошення третім особам зайвих для них відомостей щодо домовленості з оплати послуг повіреного, порядку звітування тощо. Треті ж особи отримують у стислій формі всі необхідні дані про повноваження представника. Інші ж аспекти взаємовідносин між представником та особою, яку він представляє, їх не стосуються [21, с. 543-546].

Висновки. Довіреність і договір доручення, як правові засоби реалізації відносин представництва, мають багато спільного, проте, їх отождоження неприпустиме.

Договір доручення і видана на його основі довіреність складають особливу правову конструкцію, елементи якої тісно пов'язані і взаємодіють.

Основні відмінності договору доручення та довіреності полягають в наступному. Договір доручення може укладатися як в усній, так і в письмовій формі. Форма довіреності – завжди письмова. За функціональним критерієм договір доручення покликаний врегулювати відносини між повіреним та довірителем, тоді як довіреність – інформувати третю особу-учасника правочину про повноваження представника. Договір доручення може мати як строковий, так і безстроковий характер, тобто діяти впродовж невизначеного часу. Довіреність за загальним правилом не може бути безстроковою. Відмінні також і підстави припинення договору доручення і довіреності.

Підставою виникнення відносин договірної представництва є договір. Довіреність при цьому виступає лише засобом зовнішньої легітимзації представника перед третіми особами, фіксує його повноваження на вчинення юридично значущих дій від імені особи, яку він представляє.

Сучасні виклики діджиталізації, укладення великої кількості договорів у мережі Інтернет зумовлює необхідність запровадження правових інструментів, які б забезпечили оперативність таких договірних відносин, спрощення та полегшення цивільного обороту. Ефективним вирішення цієї проблематики могла б стати можливість оформлення електронної довіреності.

Список використаних джерел

1. Полтавський О.В. До питання про фідуціарний характер договірних представницьких відносин. *Форум права*. 2012. № 1. С. 788–793.
2. Бутрин-Бока Н.С. Довіреність як вид фідуціарного правочину. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2019. № 6. С.98–100.

3. Балабан Д. В., Заборовський В. В. Співвідношення довіреності і договору доручення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: Право. 2017. Вип. 43 (1). С. 93–96. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43\(1\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvuzhpr_2017_43(1)_24) (дата звернення: 01.11.2020).
4. Колганова Л.А. Договор поручения и доверенность: сравнительно-правовой анализ. *Актуальные проблемы российского права*. 2009. № 3. С.295-307.
5. Гранін В.Л. Повноваження представника та його реалізація за цивільним законодавством України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03. Одеса, 2005. 212 с.
6. Цивільне право в Україні: курс лекцій : в 6 т. / за ред. Р.Б. Шишки, В.А. Кройтора. Харків: Національний університет внутрішніх справ, 2004. Т. 1. 417 с.
7. Цивільне право України: загальна частина / за ред. І.А. Бірюкова, Ю.О. Заїки. К. : Алерта, 2014. 510 с.
8. Степанова Н.А. Доверенность как одно из оснований возникновения представительских правоотношений. *Российская юстиция*. 2007. № 6. С.10-13.
9. Советское гражданское право: учебное пособие: в 2 т / под ред. В.А. Рясенцева. М., 1975. Т. 2. 560 с.
10. Цюра В.В. До питання форми окремих представницьких договорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія : Право. 2016. Випуск 39. Том 1. С. 75-80.
11. Дурнева П.Н. Добровольное представительство по гражданскому праву России: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Краснодар, 2007. 22 с.
12. Орлова М.М. Доверенность как письменное уполномочие. *Бюллетень нотариальной практики*. 2003. № 4. С. 20–24.
13. Петриченко О. Доверенность на будущее. *ЭЖ-Юрист*. 2009. № 14. С. 25.
14. Коротков Д.Б. Основания возникновения и прекращения договорного представительства. *Вестник Пермского университета. Юридические науки*. 2010. Выпуск 4 (10). URL: <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/vypusk-4-10-2010/7-2010-12-01-13-31-58/-4-10-2010/185-osnovaniya-vozniknoveniya-i-prekrasheniya-dogovornogo-predstavitelstva> (дата звернення: 01.11.2020).
15. Дмитренко Л.Д. Сутність та ознаки представництва: сучасний стан нормативно-правового регулювання та проблемні аспекти. Львів: Світ, 2015. 439 с.
16. Федорченко Н.В. Договір доручення : дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2004. 224 с.
17. В Україні впровадять електронні довіреності: для чого і як це буде працювати. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-v-ukraine-vnedryat-elektronnye-doverennosti-dlya-chego-i-kak-eto-budet-rabotat> (дата звернення: 01.11.2020).
18. Харитонов Є.О., Харитонova О.І., Дрішлюк А. І. Добровільне представництво у цивільному праві України: навч. посіб. Київ: Істина, 2007. 176 с.
19. Брагинский М.И., Витрянский В.В. Договорное право. Книга третья. Москва: Статут, 2002. 462 с.
20. Советское гражданское право / под ред. О.А. Красавчикова. Москва: Высшая школа, 1972. Т. 1. 448 с.
21. Цивільний кодекс України: науково-практичний коментар. Об'єкти. Правочини. Представництво. Строки / за ред І.В. Спасибо-Фатєєвої. Харків: Страйд, 2010. 768 с.

References

1. Poltavskyi, O.V. (2012). Do pyttannya pro fidutsiarnyi kharakter dohovirnykh predstavnytskykh vidnosyn [On the question of the fiduciary nature of contractual representative relations]. *Forum prava – Law forum*, 1, 788–793 [in Ukrainian].
2. Butryn-Boka, N.S. (2019). Dovirenist yak vyd fidutsiarnogo pravochynu [Power of attorney as a type of fiduciary transaction]. *Yurydychnyj naukovyi elektronnyi zhurnal. Yuruduchnui naukovui elektrinnui szhurnal – Legal scientific electronic journal*, 6, 98-100 [in Ukrainian].
3. Balaban, D.V., & Zaborovskyi V.V. (2017). Spivvidnoshennia dovirenosti i dohovoru doruchennia [The ratio of power of attorney and the contract of agency]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskogo natsionalnogo universytetu. Serii: Pravo – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 43, 93-96 [in Ukrainian].

4. Kolganova, L.A. (2009). Dohovor porucheniia i doverennost: sravnitelno-pravovoi analiz [Contract of agency and power of attorney: comparative legal analysis]. *Aktualnye problemy rossiiskogo prava – Actual problems of Russian law*, 3, 295-307 [in Russian].
5. Granin, V.L. (2005). *Povnovazhennia predstavnyka ta yogo realizaciia za cyvilnym zakonodavstvom Ukrainy [Powers of the representative and its realization under the civil law of Ukraine]*. Candidate's thesis. Odessa [in Ukrainian].
6. Shyshka, R.B., & Kroitora, B.A. (Ed.). (2011). *Tsyvilne pravo v Ukraini: kurs lektsii [Civil law in Ukraine: a course of lectures]*. Vol.1-6. Kharkiv: Natsionalnyi universytet vnutrishnikh sprav [in Ukrainian].
7. Biriukova, I.A., & Zaika Yu.O. (Ed.). (2014). *Tsyvilne pravo Ukrainy: zahalna chastyna [Civil law in Ukraine: a general part]*. Kyiv: Alerta [in Ukrainian].
8. Stepanova, N.A. (2007). Doverennost kak odno iz osnovanii vznikhoveniia predstavitel'skikh pravootnosheni [Power of attorney as one of the grounds for the emergence of legal representation]. *Rossiiskaia yustitsiia – Russian Justice*, 6, 10-13 [in Russian].
9. Riasentsev, V.A. (Ed.). (1975). *Sovetskoe grazhdanskoe pravo: uchebnoe posobie [Soviet civil law: textbook]*. Vol.2. Moskva [in Russian].
10. Tsiura, V.V. (2016). Do pytannia formy okremykh predstavnytskykh dohovoriv. Seriia pravo. [To the issue of the form of certain representation contracts]. *Naukovyi visnyk Uzhgorodskogo natsionalnogo universytetu. Seriia: Pravo - Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: Law*, 39(1), 75-80 [in Ukrainian].
11. Durneva, P.N. (2007). Dobrovolnoe predstavitel'stvo po hrazhdanskomu pravu Rossii [Voluntary representation in civil law of Russia]. Candidate's thesis. Krasnodar [in Russian].
12. Orlova, M.M. (2003). Doverennost kak pismennoe upolnomochie [Power of attorney as a written authorization]. *Bulleten notarialnoi praktiki – Bulletin of notarial practice*, 4, 20-24 [in Russian].
13. Petrychenko, O. (2009). *Doverennost na budushchee [Power of attorney for the future]*. *YeZH-Yurist – YeZH-Lawyer*, 14, 25 [in Russian].
14. Korotkov, D.B. (2010). Osnovaniia vznikhoveniia i prekrashcheniia dohovornoho predstavitel'stva [Grounds for the emergence and termination of contractual representation]. *Vestnik Permskoho universiteta. Yuridicheskie nauki – Perm University Bulletin. Legal sciences*, 4 (10). Retrieved from <http://www.jurvestnik.psu.ru/index.php/ru/vypusk-4-10-2010/7-2010-12-01-13-31-58/-4-10-2010/185-osnovaniya-voznikhoveniya-i-prekrashheniya-dogovornogo-predstavitel'stva> [in Russian].
15. Dmytrenko, L.D. (2015). *Sutnist ta oznaky predstavnytstva: suchasnyi stan normatyvno-pravovogo rehuliuвання ta problemni aspekty [The essence and signs of representation: the current standard of regulatory and legal regulation and problematic aspects]*. Lviv: Svit [in Ukrainian].
16. Fedorchenko, N.V. (2004). *Dohovir doruchennia [Contract of agency]*. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv [in Ukrainian].
17. *V Ukraini vprovadiat elektronni dovirenosti: dla choho i yak tse bude pratsiuvaty [Electronic powers of attorney will be introduced in Ukraine: why and how it will work]*. Retrieved from <https://uteka.ua/ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-v-ukraine-vnedryat-elektronnye-doverennosti-dlya-chego-i-kak-eto-budet-rabotat> [in Ukrainian].
18. Kharytonov, Ye. O., & Kharytonova, I. O., & Drishliuk A.I. (2007). *Dobrovolne predstavnytstvo u tsyvilnomu pravi Ukrainy: navch.posib. [Voluntary representation in civil law of Ukraine: textbook]*. Kyiv: Istyna [in Ukrainian].
19. Brahinskii, M.I., & Vitrianskii V.V. (2002). *Dohovornoe pravo. Kniha tretia [Contract law. Third book]*. Moskva: Statut [in Russian].
20. Krasavchikov O.A. (Ed.). (1972). *Sovetskoe grazhdanskoe pravo [Soviet civil law]*. Vol. 1. Moskva: Vysshaia shkola [in Russian].
21. Spasibo-Fatieieva, I.V. (Ed.). (2010). *Tsyvilnyi kodeks Ukrainy: naukovo-praktychnyi komentar. Obi'ekty. Pravochnyny. Predstavnytstvo. Stroky [Civil Code of Ukraine: scientific and practical commentary. Objects. Transactions. Representation. Terms]*. Kharkiv: Straid [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 14.12.2020.